

зована людина виступила проти нацистської Німеччини», – заявив він, звертаючись до лави підсудних.

Після відкриття трибуналу, промов головних обвинувачів адвокат Герінга О. Штаммер узяв слово, яке потім охрестили «останньою лінією нацистського захисту». Його аргументи увібрали всі попередні обставини, котрі нібито пом'якшували вину головних воєнних злочинців, та побажання їхніх захисників покарати німецьких вождів висилкою на який-небудь острів для перевиховання, як це свого часу зробили з Наполеоном.

Штаммер пригадав історію, повідомив присутнім у залі про жахи світових конфліктів. Наголосив, що до того часу не було встановлене юридичне покарання за агресію, неспроможність Ліги Націй впливати на загарбника, оскільки не було вироблено такого закону, який проголосив би агресію злочином. Навіть якби такий документ існував, – продовжував він, – було можливо б говорити лише про відповідальність держави, а не окремих осіб, які є її агентами.

Нарешті маститий адвокат поштиво нагадав публіці: трибунал складається із суддів країн-переможниць, тобто потерпілих у ході війни сторін, що не відповідає багатовіковій юридичній практиці, яка наголошує на обов'язковій вимозі законності винесеного вироку. На завершення він запропонував, щоби трибунал зібрав думки визнаних у всьому світі авторитетів із питань міжнародного права щодо правомірності цього процесу і його подальшої долі.

Так розпочався перший день роботи Міжнародного військового трибуналу в Нюрнберзі. Попереду було ще 402 засідання впродовж 374 днів.

Список використаних джерел

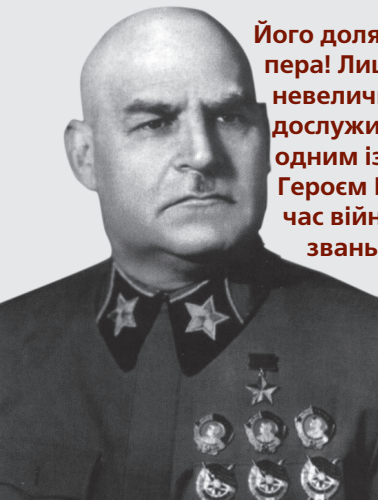
1. СРСР и германский вопрос 1941–1949: Документы из Архива внешней политики РФ. – 2000. – Т. 2. – С. 82.

2. Полтораки А. И. Нюрнбергский эпилог. – М.: Воениздат, 1965. – С. 23–24.

63

Забутий маршал

До 125-річчя від дня народження Маршала Радянського Союзу Григорія Кулика

Його доля варта шекспірівського пера! Лишень уявіть: хлопець із невеличкого полтавського хутора дослужився до генерала, став одним із перших маршалів у СРСР, Героєм Радянського Союзу, але під час війни був позбавлений усіх звань і нагород, з тим знову став генералом, знову був розжалуваний і після всього загинув у сталінських катівнях... Однак і після реабілітації Кулик залишався забутим на довгі роки, а його слава дісталася іншим.

Григорій Кулик народився 9 листопада 1890 року на хуторі Дудникове Полтавського повіту в багатодітній селянській родині. Батько помер у рік народження Гриця, тож на плечі матері лягла доля всіх восьми (!) дітей. У Першу світову війну він потрапив на фронт, де скоро виявив себе як хоробрий і кмітливий боєць. По закінченні школи прапорщиків у 1916 році вже командував взводом артилерійської батареї.

У Громадянську війну Кулик став начальником артилерії 5-ї української армії. У боях під Царицином (Волгоград) він познайомився зі Сталіним, який командував обороною міста і якого Кулик фактично врятував від розгрому. І хоча слава переможця дісталася майбутньому вождеві, самому Григорію Кулику через деякий час відкрилася дорога до навчання у військової академії.

Друга світова війна застала його на посаді заступника наркома оборони СРСР. Коли стало зрозуміло, що Західний фронт «сиплеться», туди кидають Кулика: розібратися. Але що міг уявити маршал у ситуації, коли вже ні фронту, ні тилу фактично не було, а невдовзі й сам штаб 10-ї армії, де перебував Кулик, опинився в оточенні.

Дивом урятувався, але знову потрапив у самісіньке пекло. Тепер його кинули на прорив блокади Ленінграда й доручили командувати 54-ю армією. Це єдиний випадок в історії війни, коли окремою армією командував маршал! Із цим завданням, до речі, не впоралися ні Ворошилов, ні Жуков, однак знову шишки летять на Кулика...

Його відкликають до Москви, аби дати ще складніше завдання: врятувати кримське угруповання радянських

військ, яке німці буквально добивали. Страшні втрати сіяли паніку серед солдат. Обороняти Керч було фактично нереально, і єдиним способом врятувати людей і техніку стала негайна евакуація на Таманський півострів.

Однак зі Ставки надійшов наказ – будь-що утримувати кримський плацдарм. У бій кинули все, що можна. Маршал навіть наказав генералам узяти гвинтівки й сам ходив в атаку! Однак Керч утримати не вдалося. Як потім і Ростов... І хоча через кілька днів його таки відбили, Кулику це вже не допомогло. Його розжалували й позбавили всіх нагород (у тому числі й звання Героя Радянського Союзу). Єдина втіха – не розстріляли.

Згадали про колишнього маршала у 1943 році, коли почався наступ радянських військ. Кулику доручили командувати 4-ю гвардійською армією, яка під його командуванням доволі успішно діяла на фронті, особливо під час визволення рідної Полтавщини й самої Полтави. Однак і тут на нього чекала неприємність. Щоб уникнути масованих бомбардувань міста, Кулик самовільно кинув на Полтаву війська. Це не сподобалося маршалові Жукову, й 22 вересня Григорія Кулика усунули від командування армією. А вже наступного дня Москва салютувала з нагоди визволення Полтави.

До кінця війни Кулик обіймав лише посаду заступника начальника одного з тилових армійських управлінь, а вже після перемоги над Німеччиною став заступником командувача Приволзького військового округу.

Невдовзі розпочалася чергова кампанія із зачистки військових кадрів. Кулика зняли з посади й 11 січня 1947 року заарештували. Більше трьох років він провів у сталінських катівнях. 1950-го колишнього маршала засудили до смертної кари. Точна дата його страти невідома. За деякими даними, це сталося 24 серпня 1950 року.

Реабілітували Григорія Івановича Кулика у 1956-му. Його посмертно повернули звання маршала й відновили звання Героя Радянського Союзу.

На жаль, довкола його імені й нині виникає плутанина. Оскільки до реабілітації про Григорія Кулика заборонялося згадувати в офіційних джерелах, то навіть визволення Полтавщини й Полтави завдячують іншій людині – генералові Олексію Зигіну, якого призначили командувати 4-ю гвардійською армією вже після Кулика. Сам Зигін за життя у Полтаві навіть не бував...

Пам'ять про маршала шанують у його рідному селі (колишня Парасковіївка, до складу якої входить і Дудникове), котре свого часу було перейменовано на Куликове. Тут є погруддя Григорія Кулика й у місцевій школі працює його музей.

Віталій СКОБЕЛЬСЬКИЙ.